

Hrvatska - Iseljeništvo - Svijet

INTERVJUI Anči Fabijanović / 25 Studeni 2020

Akademik Velimir Neidhardt, predsjednik HAZU: Naš je zadatak održati i promovirati Hrvatsku kroz povijest, ali i biti moderan

U ova teška vremena, jer nas brinu i korona i posljedice potresa koji je zadesio Zagreb prava je čast imati o tim temama i mnogima drugima za sugovornika pravu osobu. Da, čast je razgovarati s čovjekom i stručnjakom i intelektualcem, pravim Zagrepčaninom, koji već dugi niz godina obavlja razne funkcije u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, a sada je i njezin predsjednik. Poznat kao ugledni arhitekt, ali i znalac umjetnosti uopće, priznat i u Hrvatskoj i u svijetu, profesor, pa profesor emeritus na Arhitektonskom fakultetu, iz ugledne obitelji, ne baš uvijek lake i jednostavne povijesti, ali uvijek zapažene. Akademik Neidhardt zna cijeliti hrvatsku baštinu, ali ima i jasan te moderni pristup sadašnjosti i budućnosti. Posebno kad je riječ o HAZU. A naravno teme moraju biti, stjecajem okolnosti i korona virus, koji je uz nas zahvatio čitav svijet, ali i potres koji je pogodio Zagrebu. Dakle, razgovaramo s predsjednikom Akademije, a preporučujem ovaj tekst za čitanje našim iseljenicima, koji će, nadam se, steći pravi uvid u kulturno i znanstveno i umjetničko blago koje imamo, saznati nešto novo, osvijestiti svoj/naš hrvatski identitet, obavijestiti se o povijesti ali i saznati kakav je Akademijin pogled u budućnost.

- Poštovani gospodine akademiče Neidhardt Vi ste relativno novi predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, jedne od najznačajnijih kulturno-znanstvenih institucija u Hrvatskoj, pa nam recite nešto o tome kako ste pristupili svom mandatu, a već ste u uvodnoj riječi spomenuli svoje prethodnike te naglasili potrebitost kontinuiteta u djelovanju te njezovanju baštine.

- Samo relativno sam novi predsjednik, uskoro smo u pola mandata. Dobro smo se uhodali i odmah valja naglasiti: nismo jedna od, nego najviša znanstvena i umjetnička ustanova u Hrvatskoj. Kad je riječ o mojim funkcijama, u vrhu sam Akademije od 2011. godine, dakle osam godina kao potpredsjednik iz umjetničkih razreda, a dvadeset godina kao predsjednik Upravnog odbora Zaklade Hrvatske akademije. Moje prisustvo u Akademiji počinje 1980. godine, kad sam izabran za člana suradnika, 1990. postao sam izvanredni član, a sljedeće godine redoviti član – akademik. Danas sam i dopisni član Slovenske akademije i član Svjetske akademije znanosti i umjetnosti WAAS.

U osvit Hrvatske, Akademija je promijenila svoje ime. Urezalo mi se u pamćenje to zasjedanje i glasovanje po razredima. Apsolutno s velikim postotkom usvojeno je ime i danas je to Hrvatska akademija kao najviša znanstvena i umjetnička ustanova, dakle ključna institucija u Hrvatskoj – nema tu dileme! Djelujemo već 160 godina: od našeg osnivača biskupa Josipa Jurja Strossmayera koji je predložio Hrvatskom saboru da se prihvati njegova ideja o potrebi akademije u Hrvatskoj. To je Sabor prihvatio 1861., a 1866. započelo se s radom, kad je tadašnji suveren Franjo Josip I. odobrio prvih 16 članova. Nazvana je akademija južnih Slavena, jer hrvatsko ime nije tada bilo poželjno, primjerice naši narodni prosvjetitelji morali su se nazvati Ilircima. Od tada Akademija djeluje bez prekida sve do danas. Ubrojivši članstvo Hrvatske u EU, u povijesti Akademije to je već deseta državna formacija.

Sve je počelo iz viziju, trud i ulaganja biskupa Strossmayera

Mi smo stvoreni za važnu ulogu uz bok drevne Katoličke crkve. Sve za hrvatski narod i jedinstvo i identitet i opstanak. U svjetlu 19. stoljeća biskup Strossmayer procijenio je apetite i podijeljenosti između velikih sila koje su nas okruživale i zaključio o mogućnostima djelovanja na obrani hrvatskoga identiteta i povijesnih pravica. Za naš narod koji je milenijski bio na braniku zaboravne Europe ante mures cristianitatis, vidio je da se u okružju sila treba

samo znanošću i umjetnošću uzvisiti i tako se uzdizati i skrbiti za hrvatske povijesne dosege. Čuvanje dokumenata o državnosti, legata i svih saznanja koje postoje o Hrvatima i dalje boriti se za prvenstveno jezik i vječnu Hrvatsku u kojoj će naš suvremeni nacionalni identitet zasjati uvjerljivom izražajnošću. Imao je viziju koja je kroz mukotrpno breme stoljeća i pol konačno ostvarena. Akademija je sljednik rezultata iznimnih povijesnih napora i pretvorena u društvenu vrednotu. U modernom hrvatskom društvu zagovaramo najviše znanstvene, umjetničke, opće kulturne i moralne vrijednosti. Mi smo čuvari stabilnosti – i ne smijemo se baviti politikom, niti to želimo – mi smo orijentir u hrvatskom narodu. Ne želimo podjele u Hrvatskoj. Nikad nećemo podupirati nešto što može dodati zlu krv, neku nepotrebnu vatru ili neki sukob. Sustavno istražujemo, stvaramo i skrbimo – to je poticaj višestoljetnog nasljeđa - daje nam snagu stvoriti uvjete za razvitak moderne, kreativne i konkurentno uređene Hrvatske, uz svu brigu za zbivanja na hrvatskom etničkom prostoru. Kad je riječ o samom Strossmayeru, uz poticaj za osnivanje Akademije, dao je i novac (50.000 forinti) za ovu Palaču.

Njegova vrhunska uloga bila je stvaranje Strossmayerove galerije u reprezentativnom prostoru drugog kata akademijine palače. U to doba ni jedna europska metropola ili važniji grad nije bio bez odgovarajuće umjetničke galerije s vrhunskim izborom djela starih i suvremenih majstora. U Zagrebu je to ostvario, podignuvši mu položaj u mreži srednjoeuropskih gradova. Skupio je iznimno vrijedna djela čiji broj je s vremenom rastao i rastao Time je zapravo dao pečat Zagrebu kao kulturnoj metropoli Hrvata. Palača je bila gotova 1880, kad je uslijedio veliki potres koji je unatoč štetama Zagrebu donio veliki urbani razvojni zamah i prvu modernizaciju koja je naročito vidljiva u Donjem Gradu u prostoru parkovnih poteza Lenucijeve potkove. Sumnjam da će potres od 2020. donijeti Zagrebu treću modernizaciju koju zaslužuje. Za sada se govori samo o vidanju rana na zgradama – urbani prostor i nove razvojne osovine nisu spomenuli. No vratimo se Strossmayeru. Obnovio je Zagrebačko Sveučilište. Danas slavi 350 godina, međutim današnja struktura modernog Sveučilišta Strossmayerova je zasluga, i to su temeljne stvari za hrvatski narod: Akademija kao najviša ustanova u Hrvata, Strossmayerova galerija i Zagrebačko sveučilište. Darovi su to u vremenu i prostoru i kao duh akademijskog uzvišenog ponašanja. Uz očuvanje svega što spada u hrvatski etnički prostor u povijesti – moderni smo, i otvoreni za svako legitimno istraživanje o suvremenom svijetu. Zbog toga postoje naši znanstveni i umjetnički razredi ukupno njih 9. i to: znanstveni namijenjeni društvenim; matematičkim, fizičkim i kemijskim; prirodnim; medicinskim; i filološkim istraživanjima. Slijede umjetnički razredi književni, likovni, glazbeni, te najmlađi razred za tehničke znanosti. Ponavljam koliko je jezik na početku Strossmayerovog djelovanja bio važan: on se zalagao ustrajno na očuvanju i afirmaciji hrvatskoga jezika, a onda dolaze umjetnosti, jer znanosti su univerzalne, kao i umjetnosti u smislu vrijednosti. Međutim umjetnosti daju onaj znak identiteta – sudbinski znak postojanja, življenja i značenja. Sve spomenuto sažeta je osnova za raspravu o hrvatskim dosezima i koliko smo mi kao Akademija dio toga i koliko smo odgovorni i koliko ćemo biti i dalje odgovorni. Imamo svoj cilj koji je višestoljetan i ne odustajemo, bez obzira na kontekste okruženja koji se danomice mijenjaju.

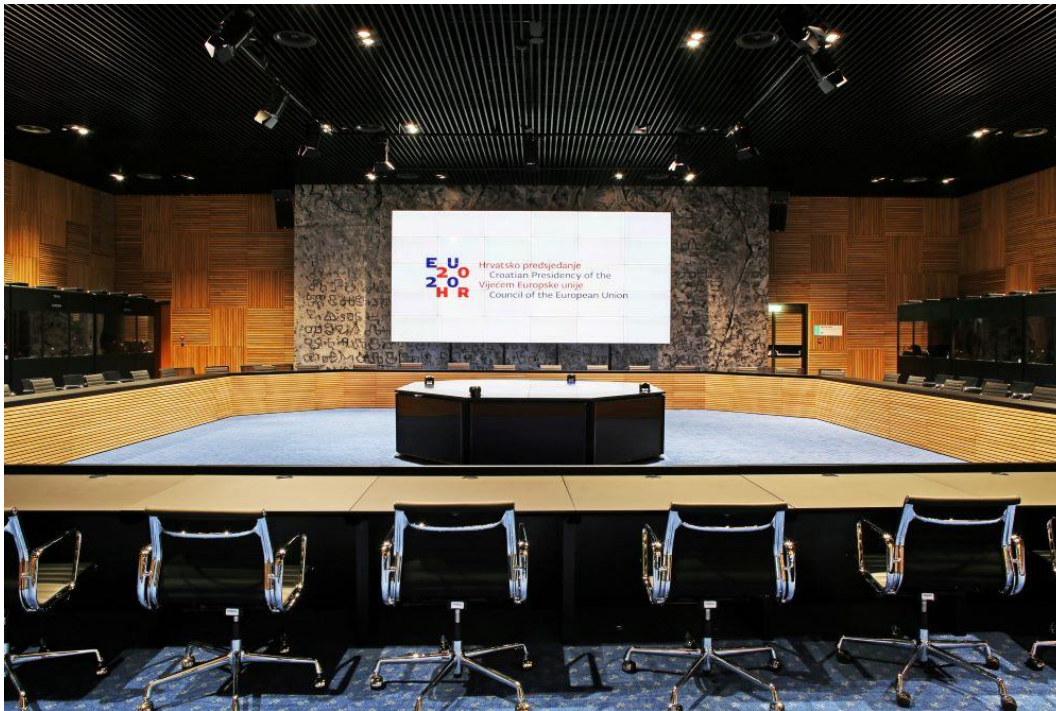

foto: Kongresna dvorana hrvatskog zasjedanja Vijećem EU u NSK

Međutim umjetnosti daju onaj znak identiteta – sudbinski znak postojanja, življenja i značenja. Sve spomenuto sažeta je osnova za raspravu o hrvatskim dosegima i koliko smo mi kao Akademija dio toga i koliko smo odgovorni i koliko ćemo biti i dalje odgovorni. Imamo svoj cilj koji je višestoljetan i ne odustajemo, bez obzira na kontekste okruženja koji se danomice mijenjaju.

Poslije potresa radi sigurnosti i rada srušeno je 130 dimnjaka blizu palače HAZU

- Korona virus pa potres one su neočekivane odrednice i događaji u obliku neočekivanih šokova koje su donijeli sasvim nove uvjete rada i za vas u HAZU, zar ne? Kako ste se prilagodili sa svojim aktivnostima?

U HAZU smo prvi, na dan svetog Valentina, dakle 14. veljače ove godine imali znanstveni simpozij, kroz dvije naše dvorane o tome što nas očekuje. Korona je eskalirala, s lockdownom posvuda, i poteškoćama za sve, pa i za nas što je usporilo naše djelovanje. Ipak prešli smo na nove načine rada na skupovima, zasjedanjima itd. Održali smo i izbore za nove članove. Podredili smo sve ili dopisnom sustavu bez fizičkih kontakata ili elektroničkom komuniciranju. Prema tome mi djelujemo i dalje, ali u smanjenom programskom okviru. Uz spomenuto zlo Korone dogodio se i potres u Zagrebu dana 22.03.2020. Ujutro nakon smirivanja tla prošao sam kroz grad i tamo sreo i predsjednike republike i vlade te gradonačelnika Zagreba i pridružio im se u obilasku centra. Upoznao sam ih odmah o štetama u Akademiji koje su se pokazale teškim. Akademijine zgrade ovdje u centru su izranjene toliko da primjerice u našoj palači nemate prostorije koja nije oštećena. U predsjedničkom kabinetu, dok razgovaramo vidim s jedne strane slika od našeg osnivača Strossmayera, a na zidovima vidim tragove ciglenog ziđa, otpale i prijeteće žbuke. Ranije plemenito oplošje zida

s dekorom baroknih tapeta je oskvrnjeno i prijeteći otvoreno. Međutim, u Akademiji smo odmah okrenuli stanicu, i pristupili smo sami najnužnijim intervencijama. Npr. u našoj Palači, u mojem salonu otrešli smo sve pukotine sa zidova i stropova, da se zaštitimo od novih padanja žbuke itd. i tako kroz cijelu Palaču.

Tako smo omogućili rad: mi smo i dalje u funkciji. Drugo je s koronom, koja uvjetuje da se izmjenjujemo u radu, već kako razne mjere propisuju. Na sreću, da se vratim potresu, izgleda da ta naša Palača ima samo niz manjih konstruktivno oštećenih dijelova. Druga je stvar s našim objektima: u blizini. Recimo nova knjižnica doživjela je drastičnu devastaciju, jer su dimnjaci pali – u velike staklom pokrivene atriji – to je sve uništeno. Međutim, sve smo to obnovili. U krugu nekih dvjestotinjak metara od naše Palače gdje se nalaze četiri naše zgrade – otklonili smo opasnosti tako da smo s krovova uklonili oko 130 dimnjaka i spriječili nove prijetnje po same krovove, ulične pločnike i druge javne prostore grada Zagreba. Kao društvo nismo bili svjesni posljedica novih standarda za korištenje zgrada nakon sveopćeg uvođenja sustava centralnih grijanja.

Slika sijaseta nepotrebnih dimnjaka bila je anakronizam. Kad se dogodi jedna tehnološka promjena, starom više nema mjesta u sustavu, nego samo kao primjer u muzejima. Čak se ponekad ljude prisiljavalo da obnavljaju nepotrebne dimnjake. To se vidljivo osvetilo Zagrebu.

Uz očajnu sagu s dimnjacima koju smo kao Akademija apsolvirali, još imamo zgrada koje nisu za upotrebu, koje su konstruktivno oštećene, primjerice palača preko puta na Strossmayerovom trgu 2, gdje je bio naš Razred za društvene znanosti i naš arhiv itd. Ta zgrada će trebati solidnu konstrukcijsku i cjelokupnu obnovu. Zbog toga, sve smo iselili, kako djelatnike tako i vrijedni Arhiv HAZU i Orientalnu zbirku i to na sigurno – u dubinu depoa glavne palače na Zrinjskom trgu 11.

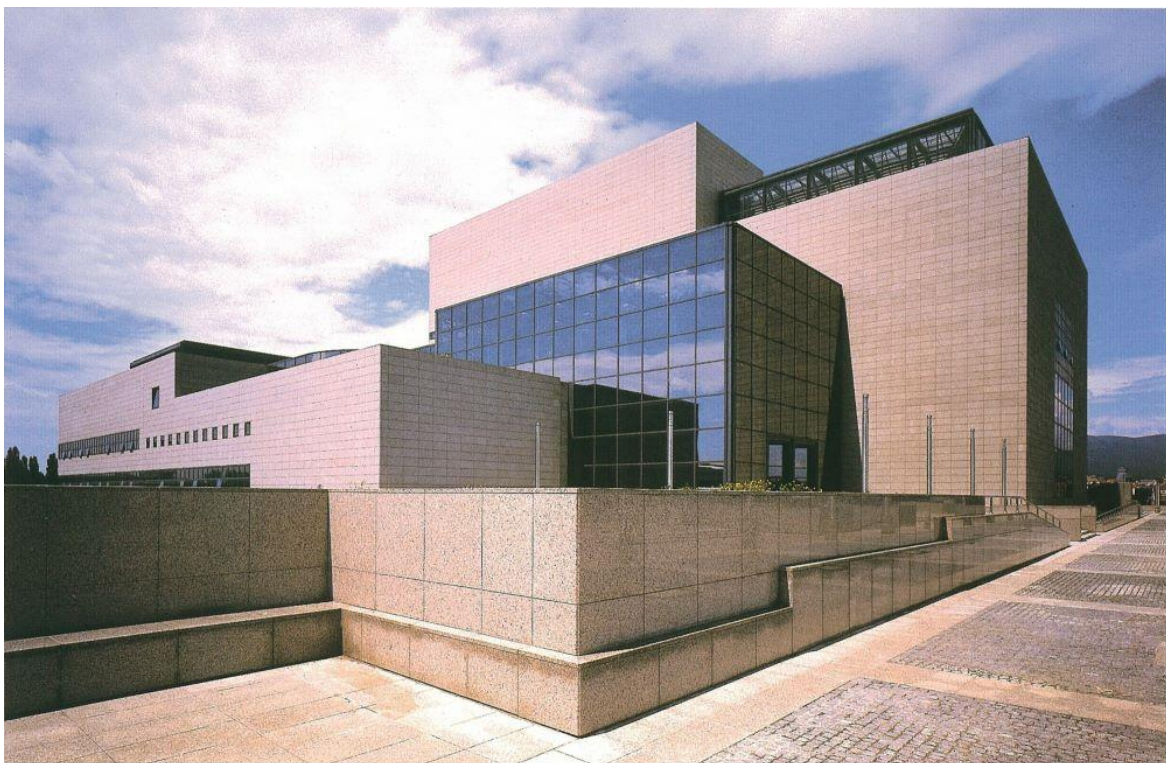

Foto: Zgrada NSK u Zagrebu

- Vi kao stručnjak, arhitekt jako dobro znate što i kako dalje ...

- Znači to znači razaranje tkiva, kao npr. kad se u ljudsko tijelo umeću titanski vijci, štapovi i sl.. To je invazivno, kako po čovječje tijelo tako još više u prenesenom smislu po tkivo građevinskog korpusa zgrade.

Već sad se pripremamo na obnovu u smislu konačnog rješenja. Naravno da smo mi prevažni javni interes i očekujemo od države i odluku tko će to provoditi. Od Ministarstva kulture i medija RH, očekujemo maksimalnu potporu upravo za naše zgrade, jer smo mi jedan od najvažnijih kreatora javnog, znanstvenog, umjetničkog života i uopće kulturnih vrijednosti Hrvatske na ovom prostoru. Prema tome od državnih organa očekujemo bezrezervnu i nesebičnu potporu s posebnim pristupom EU fondovima.

Oblikovalo me je obiteljsko podrijetlo, bilo je svjetski poznatih arhitekata i prije mene

- Kažite nešto i o svom osobnom životu i svojoj osobnoj karijeri koja je doista impozantna i potiče na, da tako kažem, uvažavanje i poštovanje par Excellence. Imate za sobom akademsku karijeru, profesor ste bili ali ostali kao profesor emeritus, poznati ste u domovini i inozemstvu kao arhitekt. Spomenite molim vas sami, da ja ne nabrajam, najznačajnije građevine koje ste konstruirali i koje „potpisujete“.

- Nije to tako jednostavno. Meni je najvažnije da sam ja rođen u Zagrebu, na dijelu gdje je moj djed u Preradovićevoj ulici 22, uz pomoć mog oca arhitekta Franje, podigao peterokatnicu. Rodio sam se 1943. u svojoj kući na trećem katu. Donjogradski sam zmaj. Familijarni znamen je onaj koji obvezuje, pogotovo arhitektonski. Moj stric Juraj Neidhardt, svjetski je poznat arhitekt, koji je poslije suradnje kod Le Corbusiera otkrio žar Bosne i Hercegovine i napravio sjajne stvari za bosanskohercegovačku kulturu, za modernu arhitekturu u tradicijskom ambijentu, za zaštitu okoline, za njezine turističke vrijednosti i obrazovanje arhitekata. Palača parlamentarne skupštine s neboderom u Sarajevu njegovo je djelo. S druge strane moj otac osmislio je stadion Dinamo u Zagrebu. Tu je on počeo koncem četrdesetih, a 1953. godine osuđen je zbog kritika komunističke vlasti na godinu i 6 mjeseci. Paradoksalno, puštali su ga po danu da radi na stadionu Dinamo, a prespavao je u političkom zatvoru. Ne ću nastaviti o članovima obitelji na križnom putu. To je moje građansko podrijetlo i moja je hrvatska osnova slobode najvažnija. Velike štete napravili su nam u ono doba socijalizma, primjerice još danas od 1997. rješavam probleme povrata nacionalizirane imovine.

Početak šezdesetih krenuo sam na studij u arhitekturu i dosegao kasnije ozbiljne vrijednosti. Teško je govoriti o sebi. Svaki s porijeklom iz građanske obitelji bio je neki način bio obilježen. Nikada u doba socijalizma u Hrvatskoj nisam ni tražio niti dobio neki arhitektonski posao državnim uplivom. Sve sam postigao preko arhitektonskih natječaja. **Srećom arhitekti su se za projektne ideje mogli slobodno natjecati. I tako svi objekti koje sam ja radio, počevši od recimo od Centra Banja Luke s robnom kućom Boska koji je dovršen sedamdesetih, pa zatim govorimo o Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci (danas knjižnici) – to je kapitalni objekt hrvatske kulture, jer je on na neki način sada, upravo s ovom doradom koju sam osmislio za predsjedanje Hrvatske Europskom Unijom 2020.,** kojom prilikom je zgrada NSK dobila jednu izvanserijsku kongresnu dvoranu. Zgrada je uglavnom dovršena, samo je preostao nedovršen strop lateralnog atrija. Nadam da će naše vlasti i Ministarstva znanosti kao i kulture imati sluh za potpuno dovršenje. Hrvati imaju sreću da je još 1911. započela gradnja Kraljevske i sveučilišne knjižnice u Zagrebu koja je dovršena 1913.

To je prekrasna secesijska zgrada koju je projektirao arhitekt Lubynski, i tu smo kao narod rijetke sreće, jer je u istom stoljeću otvorena I. faza nove zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice 1995. Posljedica je nečeg ipak dobrog u socijalizmu kad je šezdesetih godina pokrenut program izgradnje četiri kapitalna objekta hrvatske kulture. Od toga je gotov muzej u Splitu, muzej u Zadru, zatim je tu danas otprilike završena NSK. Jedino Državni arhiv nije. Nakon preseljenja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u novu zgradu 1995. Državni Arhiv „zaposjeo“ je staru secesijsku zgradu knjižnice na Marulićevu trgu. Hrvatska tako ima iznimnu mrežu kulturnih objekata.

S druge strane mojih projekata idemo dalje **Radio sam upravne zgrade najvažnijih korporacija, primjerice naftne kompanije INA u novom Zagrebu, pa dogradnju uprave Croatia osiguranja u Miramarskoj ulici u Zagrebu. Na kraju je tu - novi zagrebački aerodrom otvoren 2017. Putnički terminal „Franjo Tuđman“** je vrlo kompleksne arhitekture i dostojno služi percepciji onih koji dolaze u Zagreb i Hrvatsku. Ikonografski pokazujemo da smo kulturni europski narod. Prema tome, kad gledate moje djelo naći ćete ga na fokusnim dijelovima, kako kulture, tako i poslovanja i javnih reprezentativnih komunikacijskih čvorišta, s aerodromom kao reperom – to je jedan izniman opus.

foto: Novi zagrebački aerodrom otvoren 2017. , Putnički terminal „Franjo Tuđman“

Bila mi je čast dobiti stipendiju Baloković, steći svjetsko iskustvo te ga prenijeti u Hrvatsku

Naša Akademija me je predložila 1973. za stipendiju Joyce & Zlatko Baloković na sveučilištu Harvard. Baloković je učinio korak neprocjenjivih vrijednosti za Hrvatsku. Ne samo da je ostavio Guarnerijevu violinu King koja se nalazi u akademijinom trezoru i koja vrijedi danas više 8 milijuna dolara, nego je na sveučilištu Harvard ustanovio godišnju stipendiju za studij 3 studenta iz Hrvatske. U ono doba kao Hrvat teško ste mogli dobiti stipendiju, jer su sve Fulbrightove stipendije dobivali uglavnom iz Srbije, Crne itd. Tako nam je **Baloković otvorio**

vrata svjetske pozornice na najboljem svjetskom sveučilištu. Znanje i odjeci, te duh Harvarda i Cambridge Squarea do danas je utkan u hrvatsko društvo s oko već stopedesetak polaznika. Od 60-ih godina, mislim da je jedan od prvih na stipendiji bio naš akademik Supičić. Ja sam bio na Harvardu 1974/75 i podijelio program uključivši i sveučilište M.I.T.

Poslije, 1975-76 bio sam u Chicagu - u najvećoj arhitektonskoj instituciji Skidmore, Owings & Merrill koja je osmislila Sears Tower i John Hancock tower u Chicagu, i neizmjereno mnogo toga diljem svijeta. Studijskim boravkom u Americi upio sam sve što se moglo i to sam prenio ovdje. Isplatio se. Zahvaljujem se mojem profesoru i također mentoru akademiku Galiću koji me je predlagao za Harvard. Važno je uvijek u profesionalnom izrastanju imati povjerenje u nekog kao i on u vas s ciljem gajenja vrhova vrijednosti u umjetnosti i znanosti. Iz M.I.T.-a sam donio prvi računalni jezik, meta jezik, s kojim se u urbanističkom planiranju mogla koristiti računalna tehnologija toga doba. **Imao sam niz društvenih funkcija: od predsjednika Udruženja hrvatskih arhitekata, osnivača Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu itd. Ima nekoliko knjiga važnih za uvid u moj rad: moja monografija iz 2000-te Feđe Vukića i jako dobra knjiga iz 2018. – „Misao u arhitekturi - Velimir Neidhardt“, Alena Žunića.** Tu je sabrana teorija i praksa moga životnog opusa. Na Arhitektonskom fakultetu bio sam dugogodišnji profesor, sada emeritus, te predavao kolegij Zgrade za rad i trgovinu, dakle Office & Commercial buildings. Sva moja „live“ predavanja su video digitalno snimljena – ima ih 29. Mogu se naći na You Tubeu. Na hrvatskom su i prikladna za naše Hrvate u dijaspori.

- Rekli ste izabrani su novi članovi, često se kaže uvijek stariji, rijetko mladi, kako to komentirate? Ima li inače kakvih novosti u pristupu i radu HAZU?

- Kad je riječ o izborima i planovima koje smo imali i koji su sad pomaknuti, valja istaknuti važan akademjski forum o istočnom Jadranu kojega smo isplanirali. Dobili smo pristanak i iz akademija susjednih zemalja: slovenske, bosanskohercegovačke, mostarske HAZU, crnogorske i albanske – dakle svih koji su na istočnoj obali Jadrana. U planu je i Slavonija naročito u demografsko ekonomskom aspektu, zatim položaj Hrvata u susjednim zemljama s analizom Daytonске ostavštine u BIH. U Zadru smo osnovali akademijin Hrvatski muzej maritimne kulture. Veliki pomak smo napravili u organizaciji i ustrojbenim pravilima u HAZU. Ograničena je dob za prijam akademika na 70 godina.

Također je dogovoreno da akademik ne može imati srodnika u istom razredu – ni žena ni sin itd. ne mogu biti članovi istoga razreda i izbjegavamo druge situacije sukobe interesa. Druga stvar: odlučili smo se suzdržavati od popunjenja broja članova. Zašto? Jer 1991. imala je Republika Hrvatska 4,5 milijuna stanovnika. U HAZU imamo po zakonu limit od 160 akademika. Danas Hrvatska ima ispod četiri milijuna stanovnika - to je gotovo 11 posto manje nego 1991. Suzdržavat ćemo se od punog izbora. Ako Razred ima 20 članova mi ćemo ga popuniti s 19. Dakle, jedan će ostati slobodan. To je smanjenje približavat će se omjerima stanja opće populacije. Moramo vibrirati sa stanjem u državi i sa svime što se događa oko nas. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti mora biti primjer i gajiti istančane vrijednosti bez obzira na raznorodne dnevno-političke artikulacije. Ima nekih medija koji nas sustavno negativno prikazuju – to je oblik rata protiv hrvatskih ustanova, dakle protiv svake institucije koja ima zadatak održati i promovirati Hrvate kroz povijest. Na to se ne obaziremo i svoju povijesnu ulogu dostojno ispunjavamo.